

Шрамко Борис Андрійович (17 січня 1921–8 липня 2012)

8 липня 2012 р. пішов із життя видатний учений-археолог Борис Андрійович Шрамко. Чимало із того, що можна позначити словом «уперше», пов'язано із його науковою діяльністю. Можна сказати, що саме Б. А. Шрамко заклав підвалини сучасної харківської археологічної школи.

Народився він 17 січня 1921 р. в м. Гомелі (тоді у складі РСФРР, нині — Біларусь). У передвоєнні роки (1939–1941 рр.) навчався на історичному факультеті Харківського державного університету. З початком війни брав участь у бойових діях як рядовий, а після закінчення у квітні 1943 р. Саратовського артилерійського училища командував гаубичною батареєю. З 1942 по 1946 р. проходив службу в лавах Червоної Армії у складі різних військових частин, не раз був відзначений за мужність бойовими нагородами, серед яких два ордени Червоної Зірки, медаль

«За боевые заслуги», «За взятие Вены». Під час визвольних боїв за Харків у серпні 1943 р. був тяжко поранений. У 1946 р. Б. А. Шрамко продовжив навчання на історичному факультеті ХДУ. Після закінчення університету (диплом з відзнакою) навчався в аспірантурі при кафедрі стародавньої історії та археології (керівники Семенов-Зусер, Б. М. Граков). З 1951 р. — викладач, у 1952–1955 рр. — старший викладач кафедри стародавньої історії та археології. У 1953 р. захистив кандидатську дисертацію «Памятники скифского времени в бассейне Северского Донца» (Москва, Інститут історії матеріальної культури АН СРСР). У 1955–1966 рр. — доцент кафедри стародавньої та середньої історії Харківського університету (затверджений у званні в 1956 р.). У 1966 р. Б. А. Шрамко захистив докторську дисертацію «Хозяйство лесостепных племен Восточной Европы в скифскую эпоху» (Київ, Відділення економіки, історії, філософії та права АН УРСР). У 1966–1977 рр. — завідував кафедрою історії стародавнього світу та археології ХДУ. У 1967 р. затверджений у званні професора. З 1977 р. — професор кафедри історіографії, джерелознавства та археології.

Б. А. Шрамко читав в університеті загальні курси: основи археології, основи етнографії, історія первісного суспільства; спецкурси «Археологія залізної доби Європи», «Історіографія археології» та ін. Він є автором понад 300 наукових, науково-популярних та методичних праць, у тому числі монографій: «Древности Северского Донца» (Х., 1962), «История первобытного общества» (Х., 1972), «Справочник по археологии Украины: Харьковская область» (К., 1977, у співавторстві), «Археология раннего железного века Восточной Европы» (Х., 1983), «Бельское городище скифской эпохи: город Гелон» (К., 1987), «Люботинское городище» (Х., 1998, у співавторстві). Він був членом спеціалізованої ради історичного факультету ХДУ і спеціалізованої ради Інституту археології АН України, членом редколегії «Вестника Харьковского университета» (серія «Історія»), членом редколегії республіканської збірки «Археологія».

Протягом багатьох років Б. А. Шрамко керував археологічними розкопками. Особливо слід відзначити його беззмінне керівництво Скіфо-слов'янською археологічною експедицією, яка досліджувала найбільше у Східній Європі Більське городище, що

розташоване у Полтавській області (в тому числі він координував роботу спільної українсько-німецької експедиції). За роки розкопок тільки на Більському городищі було досліджено площу більше 50 тис. кв. м. Завдяки цьому Харківський університет має одну із найбільш значних колекцій артефактів скіфського часу. Втім Борис Андрійович не лише працював на ниві польової археології. Він обґрунтував існування бондарихинської археологічної культури, довів, що є підстави ототожнити Більське городище та місто Гелон, яке згадує Геродот. Він одним із перших почав здійснювати дослідження за допомогою археометричних методів (спектральний, хімічний, металографічний, рентгеноструктурний аналіз стародавніх виробів із металу).

Під науковим керівництвом Б. А. Шрамка захищено 7 кандидатських дисертацій. З 1967 р. Б. А. Шрамко — член Міжнародного комітету ЮНЕСКО з вивчення металургії заліза, активно співробітничав із Міжнародним комітетом із вивчення землеробства (Данія). Він виступав з науковими доповідями на міжнародних конференціях у Франції, Німеччині, Чехословаччині. З 1965 по 1976 р. — заступник декана з наукової роботи. З 1971 р. — член Польового комітету при Інституті археології АН УРСР.

У 1996 р. першому в ХДУ йому було надано звання «Заслужений професор ХГУ». В складі кафедри йому у 1997 р. була присуджена Республіканська премія Д. І. Яворницького Всеукраїнської спілки краєзнавців. У 2001 р. він був нагороджений знаком «Відмінник освіти України». У 1999 р. він був визнаний переможцем конкурсу «Вища школа Харківщини — кращі імена». Указом Президента України йому було присвоєно звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (2001).

У 2003 р. Б. А. Шрамко здійснював керівництво археологічними дослідженнями м. Харкова, які були організовані з нагоди ювілею міста. До цієї дати вийшла його книга (у співавторстві) «Рождение Харькова», яка присвячена найдавнішим сторінкам історії міста. У 2005 р. Б. А. Шрамка було обрано «Почесним громадянином міста Харкова».

Борис Андрійович продовжував працювати майже до останнього дня свого життя. Він писав статті, цікавився результатами археологічних досліджень, надавав цінні поради колегам.

Добра пам'ять про вчителя назавжди збережеться у наших серцях.

*Члени Харківського історико-археологічного товариства,
редколегія часопису «Старожитності»*

Рис. 1. Раскопки на Восточном Бельске, 1976 г. (Б. А. Шрамко в центре с книгой)